

Εκείνη την εποχή, με λέγανε Σούζαν Τρίντερ. Με φώναζαν Σου. Ξέρω ποια χρονιά γεννήθηκα, για πολλά χρόνια όμως δεν ήξερα την ημερομηνία, και γιόρταζα τα γενέθλιά μου τα Χριστούγεννα. Είμαι μάλλον ορφανή. Απ' όσο ξέρω, η μάνα μου έχει πεθάνει. Αλλά δεν τη γνώρισα ποτέ και δεν σήμαινε τίποτα για μένα. Αν ήμουν κάποιας παιδί, ήμουν της κυρίας Σάκσμπι και για πατέρα γνώρισα τον κύριο Ιμψ, που είχε το κλειδαράδικο στη Λαντ Στρητ, στο Μπόρου, κοντά στον Τάμεση.

Τούτη είναι η πρώτη φορά που θυμάμαι να μ' απασχόλησε ο κόσμος, και η θέση μου μέσα σ' αυτόν.

Ήταν μια κοπέλα, η Φλόρα, που πλήρωνε στην κυρία Σάκσμπι μία πένα, για να με πάει να ζητιανέψω στα θέατρα. Μ' έπαιρναν διάφοροι για ζητιανιά την εποχή εκείνη, χάρη στα ξανθά μου μαλλιά και επειδή η Φλόρα ήταν κι εκείνη πολύ ξανθιά, με πλάσαρε για αδελφή της. Το θέατρο που με πήγε, τη βραδιά που θυμάμαι τώρα, ήταν το Σάρεϊ, στην πλατεία του Σαιντ Τζορτζ. Το έργο ήταν ο *Όλιβερ Τουίστ*. Είναι μια φρικτή ανάμνηση. Θυμάμαι την κλίση της γαλαρίας προς τη σκηνή. Θυμάμαι μια μεθυσμένη γυναίκα που άρπαξε τις κορδέλες του φουστανιού μου. Θυμάμαι τα φώτα που έκαναν τη σκηνή εκθαμβωτική τους βρυχηθμούς των ηθοποιών, τα ξεφωνητά του πλήθους. Σ' έναν ήρωα είχαν φορέσει κόκκινη περούκα και φαβορίτες: εγώ ήμουν σίγουρη ότι ήταν ένας πίθηκος με παλτό, τόσο πολύ χοροπηδούσε. Ακόμα χειρότερος ήταν ο σκύλος με τα κόκκινα μάτια, που γρύλιζε και χειρότερος απ' όλους ήταν

το αφεντικό του σκύλου, ο Μπιλ Σάικς, ο νταβατζής. Όταν κοπάνησε την κακομοίρα τη Νάνσι με το μπαστούνι του, όλος ο κόσμος ξεσηκώθηκε. Κάποιος πέταξε στη σκηνή μια μπότα. Μια γυναίκα δίπλα μου ξεφώνισε.

«Κτήνος! Κάθαρμα! Αυτή αξίζει σαράντα σαν και του λόγου σου, ψευτοπαλικαρά!»

Δεν ξέρω αν έφταιξε ο ξεσηκωμός του πλήθους – που έκανε τη γαλαρία να σείεται και να τραντάζεται· ή η γυναίκα που ξεφώνιζε· ή η Νάνσι που κειτόταν κατάχλομη και ασάλευτη στα πόδια του Μπιλ Σάικς· εμένα πάντως μ' έπιασε πανικός. Άρχισα να ουρλιάζω, και η Φλόρα δεν μπορούσε να με ηρεμήσει με τίποτα. Κι όταν η γυναίκα που είχε ξεφωνήσει μου άπλωσε τα χέρια και χαμογέλασε, εγώ ούρλιαξα ακόμα πιο δυνατά. Τότε η Φλόρα έβαλε τα κλάματα – δεν θα ήταν πάνω από δώδεκα, δεκατριών χρονών. Με πήγε σπίτι, και η κυρία Σάκσμπι την περιποιήθηκε μ' ένα χαστούκι.

«Καλά, τι σου 'ρθε και την πήγες σε τέτοιο μέρος, μου λες;» είπε. «Έπρεπε να κάτσεις μαζί της στα σκαλοπάτια. Δεν βγάζω στη γύρα τα μωρά μου, για να μου τα φέρνουν πίσω σε τέτοια κατάσταση, μελανιασμένα απ' το κλάμα. Τι πήγες να παραστήσεις;»

Η κυρία Σάκσμπι με κάθισε στα γόνατά της, κι εγώ άρχισα πάλι να κλαιφουρίζω.

«Έλα, χρυσό μου, ησύχασε», είπε. Η Φλόρα έστεκε αμίλητη μπροστά της τραβώντας μια τούφα μαλλιά πάνω στο κατακόκκινο μάγουλό της. Όταν η κυρία Σάκσμπι θύμωνε, γινόταν πραγματικός δαίμονας. Κοίταξε τη Φλόρα και κοπάνησε το πόδι της στο χαλί, ενώ ταυτόχρονα λικνιζόταν πάνω στην πολυθρόνα της – μια πελώρια ξύλινη πολυθρόνα που έτριζε, όπου κανείς άλλος δεν καθόταν εκτός από κείνη – χαϊδεύοντας την πλάτη μου με τη μεγάλη, τραχιά παλάμη της. Έπειτα, της είπε ήρεμα:

«Τα ξέρω τα κόλπα σου». Η κυρία Σάκσμπι ήξερε ολονών τα κόλπα. «Τι έφερες, μου λες; Κάνα δυο μαντίλια, ε; Κάνα δυο μαντίλια κι ένα γυναικείο τσαντάκι;»

Η Φλόρα τράβηξε την τούφα των μαλλιών μέχρι το στόμα της και τη δάγκωσε.

«Μια τσάντα», απάντησε μετά από λίγο. «Κι ένα μπουκάλι άρωμα».

«Για να δω», πρόσταξε η κυρία Σάκσμπι απλώνοντας το χέρι. Το πρόσωπό της Φλόρας σκοτεινίασε κι άλλο. Έχωσε όμως τα δάχτυλά της σ' ένα σκίσιμο στη ζώνη της φούστας της, και ψαχούλεψε. Φαντάζεστε την έκπληξή μου, όταν φανερώθηκε ότι το σκίσιμο δεν ήταν καθόλου σκίσιμο, αλλά η σχισμή μιας μεταξωτής τσέπης ραμμένης από μέσα. Η Φλόρα εμφάνισε μια μαύρη, πάνινη τσάντα κι ένα μπουκάλι με βούλωμα στερεωμένο σε ασημένια καδένα. Η τσάντα περιείχε τρεις πένες και μισό μοσχοκάρυδο. Μπορεί να την είχε σουφρώσει από τη μεθυσμένη που βούτηξε το φουστάνι μου. Το μπουκαλάκι, όταν το ξεβούλωσε, μύριζε τριαντάφυλλο. Η κυρία Σάκσμπι το έφερε κοντά στη μύτη της.

«Σιγά την εισπραξη!» χλεύασε. «Αυτό είναι όλο;»

«Θα είχα περισσότερα», αποκρίθηκε η Φλόρα τινάζοντας πίσω το κεφάλι και ρίχνοντας μια ματιά προς το μέρος μου. «Αν αυτή δεν είχε πάθει υστερία».

Η κυρία Σάκσμπι έσκυψε και της έδωσε άλλη μια ξυλιά.

«Αν ήξερα τι είχες στο νου σου, δεν θα σ' την έδινα μαζί. Ένα θα σου πω: αν θες κάποιο πιτσιρίκι στις γύρες σου, θα παίρνεις ένα άλλο από τα μωρά μου. Όχι τη Σου. Το κατάλαβες;»

Η Φλόρα μούτρωσε, αλλά έγενεψε ναι. Και η κυρία Σάκσμπι πρόσθεσε: «Ωραία. Και τώρα δίνε του. Κι άσε το πράμα εδώ, αλλιώς θα πω στη μάνα σου ότι πας με άνδρες».

Έλεπτα με πήρε στο κρεβάτι της – αφού πρώτα έτριψε τα σεντόνια για να τα ζεστάνει κι ύστερα τα χέρια μου, για να ζεστάνει κι εμένα. Σε κανένα άλλο απ' τα παιδιά της δεν τα έκανε αυτά. «Δεν φοβάσαι τώρα, Σου, ε;» με ρώτησε.

Αλλά εγώ φοβόμουν και της το είπα. Φοβόμουν μη με βρει ο αγαπητικός και με βαρέσει με το μπαστούνι του. Εκείνη μου είπε πως είχε ακούσει γι' αυτόν τον νταβατζή: ήταν όλο λόγια.

«Ο Μπιλ Σάικς, δεν ήταν;» ρώτησε. «Είναι από το Κλέρκενγουελ. Δεν ανακατεύεται με το Μπόροου. Τα παιδιά του Μπόροου είναι σκληρά καρύδια για να τα βάλει μαζί τους».

«Ω, κυρία Σάκσμπι! Δεν είδατε όμως την καημένη τη Νάνσι πώς τη χτύπησε και τη σκότωσε!»

«Τη σκότωσε; Τη Νάνσι; Έλα τώρα, εδώ ήταν πριν μια ώρα. Μια κοκκινίλα είχε μόνο στο πρόσωπό της. Έχει ρίξει και τα μαλλιά της μπροστά κι ούτε που φαινόταν ότι την είχε αγγίξει ποτέ».

«Ναι, αλλά δεν θα την ξαναδείρει;»

Τότε η κυρία Σάκσμπι μου είπε ότι η Νάνσι βρήκε επιτέλους τα λογικά της και παράτησε οριστικά τον Μπιλ Σάικς· ότι γνώρισε ένα καλό παιδί από το Γουάπινγκ που της άνοιξε ένα μαγαζάκι που πουλάει ζαχαρωτά και καπνό.

Έπειτα ανασήκωσε τα μαλλιά μου πίσω από το σβέρκο μου και τα άπλωσε πάνω στο μαξιλάρι. Τα μαλλιά μου, όπως είπα, ήταν πολύ ξανθά τότε –αν και σκούρυναν όταν μεγάλωσα– και η κυρία Σάκσμπι μου τα έλουζε με ξίδι και τα βούρτσιζε ώσπου να γυαλίσουν. Τώρα, τα ίσιωσε πάνω στο μαξιλάρι κι έπειτα έπιασε μια τούφα και την έφερε στα χείλη της. «Αν η Φλόρα προσπαθήσει να σε ξαναπάρει στη γύρα μαζί της, θα μου το πεις, εντάξει;»

Της απάντησα, εντάξει. Μου είπε, μπράβο καλό κορίτσι, κι έφυγε. Πήρε μαζί της το κερύ, άφησε όμως την πόρτα μισάνοιχτη, και το ύφασμα στο παράθυρο ήταν δαντέλα κι άφηγε να μπαίνει το φως του δρόμου. Ποτέ δεν ήταν τελείως σκοτεινά εκεί μέσα, και ποτέ τελείως ήσυχα. Στο επάνω πάτωμα υπήρχαν δυο δωμάτια όπου έρχονταν κατά καιρούς να μείνουν αγόρια και κορίτσια: γελούσαν, ποδοβολούσαν, έπαιζαν κορόνα γράμματα και, καμιά φορά, χόρευαν κιάλας. Στο διπλανό δωμάτιο έμενε η αδελφή του κυρίου Ιμψ, που ήταν κατάκοιτη: ξυπνούσε καμιά φορά με τους εφιάλτες της, ξεφωνίζοντας. Και παντού σ' όλο το σπίτι –ξαπλωμένα πλάι πλάι μέσα σε κούνιες, σαν παστές σαρδέλες– βρίσκονταν τα μωρά της κυρίας Σάκσμπι. Τα μωρά έπιαναν τη γκρίνια ή το

κλάμα οποιαδήποτε ώρα της νύχτας· έπαιρναν μπρος με το παραμικρό. Τότε η κυρία Σάκσμπι πήγαινε κοντά τους και τους έδινε μια δόση τζιν, μ' ένα ασημένιο κουταλάκι που το άκουγες να κροταλίζει πάνω στη γυάλινη μπουκάλια.

Εκείνη τη νύχτα ωστόσο, τα επάνω δωμάτια πρέπει να ήταν άδεια, και η αδελφή του κυρίου Ιμπς ήταν ήσυχη· και ίσως, επειδή είχε τόση ησυχία, τα μωρά δεν ξύπνησαν καθόλου. Εγώ, συνηθισμένη στη φασαρία, έμεινα ξύπνια. Έμεινα και αναλογίστηκα πάλι τον βράνασο Μπιλ Σάικς· και τη Νάνσι νεκρή στα πόδια του. Από κάποιο κοντινό σπίτι, ακούστηκε ένας άνδρας να βλαστημάει. Έπειτα κάποια καμπάνα σήμανε την ώρα – οι χτύποι αντήχησαν αλλόκοτοι στους ανεμοδαρμένους δρόμους. Αναρωτήθηκα αν το μάγουλο της Φλόρας πονούσε ακόμη απ' το χαστούκι. Αναρωτήθηκα πόσο απείχε το Μπόροου από το Κλέρκενγουελ· και πόσο γρήγορα θα έφτανε ως εδώ ένας άνδρας με μπαστούνι.

Από τότε είχα ζωηρή φαντασία. Όταν ακούστηκαν βήματα στη Λαντ Στρητ, που σταμάτησαν έξω απ' το παράθυρο, κι όταν τα βήματα τα ακολούθησε το γρύλισμα ενός σκύλου, το ξύσιμο των νυχιών του σκύλου και το προσεκτικό στρίψιμο του πόμολου της πόρτας του μαγαζιού μας, πετάχτηκα απ' το μαξιλάρι μου και ήμουν έτοιμη να ουρλιάξω – αλλά πριν προλάβω, ο σκύλος γάβγισε, και το γάβγισμα είχε μια χροιά που μου φάνηκε γνώριμη: δεν ήταν το τέρας με τα κόκκινα μάτια στο θέατρο, αλλά ο δικός μας ο σκύλος, ο Τζακ. Κανείς δεν τον νικούσε στον καβγά. Ύστερα ακούστηκε ένα σφύριγμα. Ο Μπιλ Σάικς δεν σφύριζε τόσο γλυκά. Τα χείλη ανήκαν στον κύριο Ιμπς. Είχε βγει για να φέρει λίγη κρεατόσουπα, για να φάνε με την κυρία Σάκσμπι.

«Λοιπόν;» τον άκουσα να λέει. «Μύρισε! Αυτό είναι ζουμί . . .»

Έπειτα η φωνή του έγινε μουρμουρητό, κι εγώ ξανάπεσα στο μαξιλάρι. Πρέπει να ήμουν πέντε ή έξι χρονών τότε. Παρ' όλα αυτά το θυμάμαι πολύ καθαρά. Θυμάμαι που ήμουν ξαπλωμένη κι άκουγα ήχος από μαχαιροπίρουνα και πορσελάνες, τους αναστεναγ-

μούς της κυρίας Σάκσμπι, το τρίξιμο της καρέκλας της, τον χτύπο της παντόφλας της στο δάπεδο. Και θυμάμαι πως για πρώτη φορά κατάλαβα πώς ήταν φτιαγμένος ο κόσμος: ότι είχε κακούς Μπιλ Σάικς, και καλούς κυρίους Ιμψς και Νάνσες που μπορούσαν να ανήκουν και στις δύο κατηγορίες. Συλλογίστηκα πόσο τυχερή ήμουν που βρισκόμουν ήδη σ' εκείνη την πλευρά που κατέληξε τελικά και η Νάνσι. Εννοώ την καλή πλευρά, εκείνη με τα ζαχαρωτά.

Μόνο πολλά χρόνια αργότερα, όταν είδα για δεύτερη φορά τον Όλιβερ Τουίστ, κατάλαβα πως η Νάνσι τελικά δολοφονήθηκε. Τότε όμως η Φλόρα ήταν ήδη φτασμένο κλεφτρόνι: το Σάρει ήταν ψιχουλα γι' αυτήν, δούλευε στα θέατρα του Γουέστ Εντ – χωνόταν ανάμεσα στα πλήθη σαν αερικό. Ποτέ όμως δεν με ξαναπήρε μαζί της. Όπως όλοι, φοβόταν πάρα πολύ την κυρία Σάκσμπι.

Την έπιασαν τελικά την καημένη, με τα χέρια της πάνω στο βραχιόλι μιας κυρίας και την ξαπόστειλαν από τη χώρα, όπως όλους τους κλέφτες.

Όλοι λίγο πολύ στη Λαντ Στρητ, κλέφτες ήμασταν. Αλλά το είδος του κλέφτη που περισσότερο διευκόλυνε το δύσκολο έργο, παρά το εκτελούσε. Κι αν είχα ξαφνιαστεί τότε που είδα τη Φλόρα να χώνει το χέρι στο σκίσιμο της φούστας της και να εμφανίζει την τσάντα και το άρωμα, αυτή ήταν η πρώτη και τελευταία φορά: γιατί, όποτε έμπαινε κάποιος στο μαγαζί του κυρίου Ιμψς χωρίς να βγάλει μια τσάντα ή ένα πακέτο μέσα από τη φόδρα του πανωφοριού του, ή το καπέλο, ή το μανίκι ή την κάλτσα του, τα βάφαμε όλοι μαύρα.

«Πώς πάει, κύριε Ιμψς;» θα έλεγε.

«Όλα καλά, γιε μου», θα του απαντούσε ο κύριος Ιμψς. Μιλούσε κάπως ένρυνα. «Τι νέα;»

«Τίποτα σπουδαίο».

«Έχεις τίποτα για μένα;»

Ο τύπος θα έκλεινε το μάτι. «Κάτι έχω, κύριε Ιμψς. Κάτι πολύ καυτό και σπάνιο . . .»

Πάντα κάτι τέτοια έλεγαν. Ο κύριος Ιμπς έγενεφε, έπειτα κατέβαζε το στόρι στην πόρτα του μαγαζιού και γύριζε το κλειδί – γιατί ήταν συνετός άνθρωπος και ποτέ δεν εξέταζε κλοπμαία κοντά σε παράθυρο. Πίσω απ' τον πάγκο του υπήρχε μια πράσινη τσόχνη κουρτίνα και, πίσω απ' αυτήν, ένας διάδρομος που οδηγούσε κατευθείαν στην κουζίνα μας. Αν ο κλέφτης ήταν γνωστός, ο κύριος Ιμπς τον έφερνε στο τραπέζι. «Έλα, γιε μου», του έλεγε. «Αυτό δεν το κάνω στον καθένα. Αλλά εσύ είσαι παλιός, κι ο παλιός είναι αλλιώς, είναι της οικογένειας». Και άφηνε τον κλέφτη ν' αραδιάσει τηνπραμάτεια του ανάμεσα σε φλιτζάνια, ψίχουλα και κουταλάκια.

Καμιά φορά ήταν και η κυρία Σάκσμπι εκεί, ταΐζοντας κάποιον μωρό με χυλό. Όταν την έβλεπε ο κλέφτης, έβγαζε το καπέλο του.

«Πώς πάει, κυρία Σάκσμπι;»

«Μια χαρά, παιδί μου».

«Πώς πάει, Σου; Καλέ, πώς μεγάλωσες!»

Εγώ τους θεωρούσα καλύτερους κι από μάγους. Γιατί μέσα από τα πανωφόρια και τα μανίκια τους ξετρύπωναν βιβλία τσέπης, μεταξωτά μαντίλια και ρολόγια· άλλοτε πάλι κοσμήματα, ασημικά, μπρούτζινα κηροπήγια, μεσοφόρια –κοστούμια ολόκληρα, καμιά φορά. «Αυτό είναι καλό πράμα, πρώτη ποιότητα», έλεγαν αραδιάζοντας τηνπραμάτεια τους· και ο κύριος Ιμπς έτριβε τα χέρια του κι έπαιρνε μια έκφραση όλο προσδοκία. Έπειτα όμως εξέταζε τη λεία τους και κατέβαζε τα μούτρα. Είχε μια μελίχια έκφραση, μια φυσιογνωμία έντιμου ανθρώπου – πολύ χλομά μάγουλα, καλογραμμένα χείλη και περιποιημένες φαβορίτες. Όταν κατσούφιαζε, κυριολεκτικά σου ράγιζε την καρδιά.

«Παλιόχαρτο», έλεγε κουνώντας το κεφάλι απογοητευμένος, καθώς ψηλάφιζε κάποιο χαρτονόμισμα. «Πολύ δύσκολο να το πασάρω». Ή: «Κηροπήγια! Μια ντουζίνα μου φέρανε από δαύτα την περασμένη βδομάδα, από ένα σπίτι στο Γουάιτχολ. Μου μείνανε στ' αζήτητα. Δεν κατάφερα να τα σπρώξω».

Έπειτα έδινε κανονική παράσταση για να υπολογίσει μια τιμή,

δείχνοντας σαν να μην τολμάει ούτε να προτείνει το ποσό στον κλέφτη, από φόβο μήπως και τον προσβάλει. Κάποια στιγμή έκανε την προσφορά, και ο κλέφτης φαινόταν αγανακτισμένος.

«Έλα τώρα, κύριε Ιμπς», έλεγε. «Αυτό δεν φτάνει ούτε για τον κόπο μου να διασχίσω τη Λόντον Μπριτζ. Δώσε κάτι παραπάνω».

Ός τότε όμως ο κύριος Ιμπς είχε πάει στο κουτί του και μετρούσε σελίνια πάνω στο τραπέζι: ένα, δυο, τρία . . . Κοντοστεκόταν με το τέταρτο σελίνι στη χούφτα του. Ο κλέφτης έβλεπε το ασημένιο νόμισμα να λάμπει· ο κύριος Ιμπς γυάλιζε πάντα τα κέρματά του, γι' αυτόν ακριβώς το λόγο και φάνταζαν όπως οι λαγοί στα μάτια του λαγωνικού.

«Δεν τα κάνεις πέντε, κύριε Ιμπς;»

Ο κύριος Ιμπς ανασήκωνε το έντιμο πρόσωπό του, μαζί με τους ώμους του.

«Θα το ήθελα, γιε μου. Θα το ήθελα όσο τίποτε άλλο. Κι αν μου 'χες φέρει κάτι ασυνήθιστο, θα σε πλήρωνω κι εγώ ανάλογα. Αλλά αυτά εδώ» –μια κίνηση του χεριού πάνω από το σωρό τα μετάξια, τα χαρτονομίσματα ή τον αστραφτερό μπρούντζο– «αυτά δεν πιάνουν μία. Θα λήστευα τον εαυτό μου. Θα έκλεβα την μπουκιά μέσα απ' το στόμα των μωρών της κυρίας Σάκσμπι».

Έδινε στον κλέφτη τα σελίνια κι εκείνος τα τσέπωνε, κούμπωνε το σακάκι του και ξερόβηχε ή σκούπιζε τη μύτη του.

Έπειτα ο κύριος Ιμπς έδειχνε ν' αλλάζει διάθεση. Πήγαινε πάλι στο κουτί του και: «Έφαγες τίποτα το πρωί, γιε μου;» έλεγε. Ο κλέφτης απαντούσε πάντα: «Ούτε ψίχουλο». Τότε ο κύριος Ιμπς του έδινε έξι πένες και του 'λεγε να πάει να τις ξοδέψει για πρωινό κι όχι στον ιπλόδρομο· και ο κλέφτης απαντούσε κάπως έτσι:

«Είσαι θησαυρός, κύριε Ιμπς, πραγματικός θησαυρός».

Με κάτι τέτοιους κλέφτες, ο κύριος Ιμπς μπορούσε να βγάλει κέρδος μέχρι και δέκα ή δώδεκα σελίνια, δείχνοντας πάντα έντιμος και δίκαιος. Γιατί, βέβαια, όλα εκείνα περι παλιόχαρτων και κηροπήγιων ήταν μόνο φούμαρα: ο κύριος Ιμπς ήξερε να ξεχωρίζει το στάρι

απ' τα πίτουρα. Όταν ο κλέφτης έφευγε, γύριζε σ' εμένα και μου κλεινε το μάτι. Έτριβε πάλι τα χέρια του και ξεχειλίζε ζωντάνια.

«Και τώρα, Σου», έλεγε, «δεν παίρνεις ένα πανάκι να τους ρίξεις ένα γυάλισμα; Κι έπειτα –αν έχεις βέβαια καιρό, καλό μου παιδί, και δεν σε χρειάζεται η κυρία Σάκομπι– ξήλωσε λίγο αυτά τα κεντήματα από τα μαντίλια. Αλλά με το μαλακό, με το ψαλιδάκι σου και ίσως καμιά καρφίτσα: γιατί το ύφασμα είναι βατίστα –βλέπεις, χρυσό μου;– κι αν το τραβήξεις πολύ δυνατά, θα σκιστεί . . .»

Νομίζω πως έτσι έμαθα την αλφάβητο: όχι γράφοντας τα γράμματα, αλλά ξηλώνοντάς τα. Έμαθα πώς γράφεται το όνομά μου, από μαντίλια που είχαν κεντημένο το όνομα Σούζαν. Όσο για κανονικό διάβασμα, ούτε λόγος. Η κυρία Σάκομπι μπορούσε να διαβάσει, αν χρειαζόταν· ο κύριος Ιμπς γνώριζε ανάγνωση, ακόμα και γραφή· αλλά για εμάς τους υπόλοιπους ήταν απλώς κάτι που δεν μας αφορούσε – ας πούμε, σαν να μιλάς εβραϊκά ή να κάνεις τούμπες: πράγματα χρήσιμα μόνο σε Εβραίους ή ακροβάτες· κι αφού ήταν δική τους δουλειά, γιατί να την κάνουμε εμείς;

Έτσι τουλάχιστον πίστευα τότε. Ωστόσο έμαθα να λογαριάζω. Το έμαθα από την ασχολία μου με τα κέρματα. Τα γνήσια κέρματα τα κρατούσαμε, φυσικά. Τα σκάρτα ήταν πολύ γυαλιστερά κι έπρεπε να τα θαμπώσουμε λιγάκι με μουντζούρα και λίπος, πριν τα πασάρουμε. Το έμαθα κι αυτό. Μετάξι και λινό πλένονται και σιδερώνονται με συγκεκριμένο τρόπο, για να δείχνουν καινούρια. Τα πετράδια τα γυάλιζα με κοινό ξίδι. Στα ασημένια πιατικά τρώγαμε μόνο μια φορά, για να μην γρατσουνιστούν ή λεκιαστούν· κι όταν αποτρώγαμε, ο κύριος Ιμπς έπαιρνε τα φλιτζάνια και τα μπολ και τα έλιωνε σε ράβδους. Το ίδιο έκανε με το χρυσό και τον κασίτερο. Ποτέ δεν διακινδύνευε: γι' αυτό ήταν πολύ καλός στη δουλειά του. Καθετί που έμπαινε στην κουζίνα μας, έβγαινε με τελείως διαφορετική όψη. Κι ενώ είχε μπει από την μπροστινή πόρτα –την πόρτα του μαγαζιού, την είσοδο της Λαντ Στρητ– έβγαινε από την άλλη: την πίσω πόρτα. Εκεί δεν υπήρχε δρόμος. Υπήρχε μόνο ένα

μικρό, σκελαστό πέρασμα και μια μικρή σκοτεινή αυλή. Έστεκες εκεί και σάστιζες· κι όμως υπήρχε ένα στενό, αν ήξερες πώς να κοιτάξεις. Σ' έβγαζε σ' ένα σοκάκι που συναντούσε ένα φιδωτό, σκοτεινό δρομάκι που έφτανε στις καμάρες της σιδηροδρομικής γραμμής· και από μια τέτοια καμάρα ξεκινούσε ένα άλλο, πιο σκοτεινό δρομάκι που σ' έβγαζε, πολύ γρήγορα και αθέατα, στο ποτάμι. Γνωρίζαμε δυο τρία άτομα που είχαν βάρκες εκεί. Στην πραγματικότητα, σε όλη εκείνη τη μυστική διαδρομή έμεναν δικοί μας άνθρωποι – ας πούμε τα ανίψια του κυρίου Ιμπς, που εγώ τα έλεγα ξαδέρφια μου. Μπορούσαμε να στείλουμε κλοπιμαία από την κουζίνα μας, με οποιονδήποτε απ' αυτούς, σε κάθε σημείο του Λονδίνου. Μπορούσαμε να πασάρουμε τα πάντα, οτιδήποτε, σε ταχύτητες που θα σας έκοβαν τη λαλιά. Μπορούσαμε να πασάρουμε πάγο, Αύγουστο μήνα, προτού προλάβει να λιώσει ούτε το ένα τέταρτο της κολόνας. Μπορούσαμε να πασάρουμε ακόμα και λιακάδα μες στο κατακαλόκαιρο – ο κύριος Ιμπς θα έβρισκε αγοραστή ακόμα και γι' αυτήν.

Με δυο λόγια, δεν ήταν πολλά εκείνα που έμπαιναν στο σπιτικό μας, χωρίς να ξαναβγούν από δαύτο, και μάλιστα γρήγορα. Στην πραγματικότητα, μόνο ένα πράγμα μπήκε και κόλλησε – ένα πράγμα που κατάφερε να αντέξει στην ακατανίκητη έλξη του τρομερού εκείνου ρεύματος των κλοπιμαίων – κάτι που κύριος Ιμπς και κυρία Σάκσμπι ουδέποτε διανοήθηκαν να αποτιμήσουν.

Εννοώ, φυσικά, την αφεντιά μου.

Κι αυτό χάρη στη μάνα μου. Η ιστορία της υπήρξε τραγική. Είχε έρθει στη Λαντ Στρητ μια νύχτα του 1844. Είχε καταφθάσει «κουβαλώντας εσένα, χρυσό μου», έλεγε η κυρία Σάκσμπι – πράγμα που μ' έκανε να πιστεύω, μέχρι να μεγαλώσω, ότι η μάνα μου με κουβαλούσε χωμένη σε κάποια τσέπη της φούστας της ή ραμμένη στη φόδρα του παλτού της. Γιατί ήξερα πως ήταν κλέφτρα. «Και τι κλέφτρα!» έλεγε η κυρία Σάκσμπι. «Με κότσια! Και πραγματική κούκλα».

«Αλήθεια, κυρία Σάκσμπι; Ήταν ξανθιά;»

«Πιο ξανθιά από σένα. Αλλά με τα ίδια έντονα χαρακτηριστικά. Και λεπτή σαν κλωστή. Τη βάλουμε πάνω. Κανείς δεν ήξερε πως ήταν εκεί, πέρα από μένα και τον κύριο Ιμπς – γιατί ήταν καταζητούμενη. Την έψαχνε η αστυνομία τεσσάρων περιοχών, κι αν την έπιαναν, θα την κρεμούσαν. Τι είχε κάνει; Μας είπε ότι μόνο έκλεβε. Εγώ νομίζω πως ήταν κάτι χειρότερο. Κατάλαβα πως ήταν σκληρό καρύδι, αφού σ' έβγαλε από μέσα της και στ' ορκίζομαι δεν ακούστηκε άχνα – δεν φώναξε ούτε μια φορά. Μόνο σε κοίταξε και σε φίλησε στο κεφαλάκι· έπειτα μου 'δωσε έξι λίρες για να σε φροντίσω – όλες χρυσές και όλες γνήσιες. Είτε πως είχε ένα τελευταίο κόλπο να κάνει, που θα την έκανε πλούσια. Θα γύριζε να σε πάρει, όταν θα ξεμπερδεύε . . .»

Έτσι το περιέγραφε η κυρία Σάκσμπι· και, κάθε φορά, αν και η φωνή της άρχιζε σταθερή, κατέληγε να τρέμει, και τα μάτια της πλημμύριζαν δάκρυα. Επειδή περίμενε τη μάνα μου, και η μάνα μου δεν ήρθε ποτέ. Αντί γι' αυτήν, ήρθαν κακά μαντάτα. Το κόλπο που θα την έκανε πλούσια, είχε στραβώσει. Ένας άνδρας σκοτώθηκε προσπαθώντας να σώσει τα νομίσματά του. Και τον σκότωσε το μαχαίρι της μάνας μου. Ο ίδιος ο κολλητός της την κάρφωσε. Τελικά την έπιασε η αστυνομία. Έμεινε στη φυλακή ένα μήνα. Έπειτα την κρέμασαν.

Την κρέμασαν όπως κρεμούσαν όλες τις φόνισσες, στη στέγη της φυλακής της Χόρσμονγκερ Λέην. Η κυρία Σάκσμπι παρακολούθησε το θέαμα απ' το παράθυρο του δωματίου όπου είχα γεννηθεί.

Είχες υπέροχη θέα από εκείνο το δωμάτιο – την καλύτερη θέα στο Νότιο Λονδίνο, έτσι έλεγαν όλοι. Ο κόσμος ήταν διατεθειμένος να πληρώσει χοντρά λεφτά για μια θέση σ' εκείνο το παράθυρο, τις ημέρες που γίνονταν απαγχονισμοί. Και παρότι κάποιες κοπέλες στρίγκλιζαν, όταν η καταπακτή άνοιγε κροταλίζοντας, εγώ δεν στρίγκλισα ποτέ. Δεν ανατρίχιασα ούτε μια φορά, δεν έπαιξα ούτε βλέφαρο.